tas, šaukšto dalis, keletas statinių dugnų. Ant vieno iš jų rasta dalis įrėžto žaidimo „Malūnas“ (7 pav.). Tai pirma šio žaidimo lenta, rasta Lietuvos teritorijoje. Aptikta ir odinių dirbinių, dauguma – avalynės dalys. Rasta ir batų varlikių.

Be minėtų radinių, rasta keletas peilių (vieno rankena buvusi iš rago, kaustyta vario lydinio metalu), pakabutis, antpirštis, diržo sagtis, apkalas. Rasta vario lydinio metalo ir gana gausiai ornamentuotas knygos apkalas (3 pav.). Taip pat verta paminėti dar keletą radinių, kurie tarsi rodo, jog aptikta sodyba ar pastatas priklausė ne eiliniam amatininkui ar žvejui. Tai – keletas švininių šrapnelių, vienas jų tik ruošinys, stilius, „kirminas“ (įrankis šaunamojo ginklo valymui) (4 pav.). Rasta tik viena moneta – Žygimanto Senojo denaras. Bene daugiausia dėmesio sulaukė rastas signetas (8 pav.). Jame vaizduojamas *Pobog* herbas, o viršuje inicialai *PS*. Konsultuotasi su heraldikais dėl to, ar galima nustatyti signeto priklausomybę. Jų nuomonės kiek skiriasi. Keliama versija, jog spaudas galėjo priklausyti Petrui Šiukštai (*Piotr Szukszta*), kuris 1616–1617 m. buvo Upytės pavieto raštininkas, 1631–1634 m. Žemaitijos bajorų teisėjas ir Ariogalos tijūnas, miręs 1635 m.

Už statybos aikštelės ribų ištirtas šurfas 14, kuris rodo, kad šios sodybos kultūrinis sluoksnis tęsiasi ir Kurhauzo link. Po šių tyrimų keliama versija, jog galbūt aptikta Palangos dvarvietė. Istorinės žinios apie pačią dvarvietę labai fragmentiškos. XVI a. pabaigoje – XVII a. pradžioje Palangoje gyveno apie 1500–1750 valstiečių ir miestelėnų. Jie buvo „valdomi“ iš Palangos dvaro, įsikūrusio prie miestelio, netoli jūros. XVII a. dvarą pamažu pradėjo pustyti jūros smėlis. 1639 m. Stanislovas Vaina, seniūnas, gavo leidimą iš Vladislovo Vazos perkelti dvarą į šalia esančią žemę. Tačiau XVII a. pabaigos inventoriuose jis neminimas, matyt, nebuvo pastatytas. Tad jei 2014 m. aptikta ir ne Palangos dvarvietė, tai bent jau sodyba, priklausiusi aukštesnio statuso žmogui, tikėtina, bajoriškos kilmės.

Vytauto St. 43

In 2014, a field survey and an excavation (a total of 238 m^2 excavated) were conducted at Vytauto St. 43 in Palanga (Fig. 1). Under the Modern Age cultural layer horizons and the windblown sand, a 10–20 cm thick layer of black soil with abundant wood chips was found at a depth of 1.6 m. The remains of a log building were also discovered (Fig. 2). The finds should be dated to the 16th–17th centuries. A multitude of household pottery, ‘bowl-shaped’ (*Schüsselkacheln*) and panel (*Blattkacheln*) stove tiles, a wooden plate and spoon, part of a wooden Mill or Nine Men’s Morris (Lith. *Malūnas*) game (the first in Lithuania), and a signet seal matrix (which could have belonged P. Šiukšta (Polish *Piotr Szukszta*) a judge of the Samogitian nobility) were found (Figs. 3–8).

TRAKAI

Birutė Lisauskaitė

Tyrimai Karaimų gatvėje

2014 m. Trakų senojo miesto vietoje (UK 27125), keliuose Karaimų gatvės sklypuose vykdyti žvalgomieji ir detalieji tyrimai. Daug metų sklypo **Karaimų g. 41** aplinkoje vykdyti mažos apimties žvalgomieji tyrimai ir žvalgymai. Pačiame sklype vienas 1,5x1,5 m dydžio šurfas buvo ištirtas 1992 m. (*LIIR*, f. 1, b. 2031). Tyrimų

metu fiksuotas iki 1,1 m storio kultūrinis sluoksnis su XVII–XIX a. buitinės ir statybinės keramikos fragmentais.

Tiriamas objektas yra Mažojo miesto, kuriame nuo XIV a. pabaigos gyveno karaimai, dalis. XIX a. pradžioje Trakų miesto planuose šioje teritorijoje buvo vaizduojamas labai retas užstatymas. Paskutinieji šioje teritorijoje stovėję namai pavaizduoti 1926 ir 1935 m. planuose.

2014 m. archeologiniai tyrimai vykdyti keliais etapais. Žvalgomieji tyrimai atlikti elektros trasų, dviejų paviršinio vandens surinkimo šulinių vietose bei vaizdo kameros atramos pamato vietoje. Ištirti trys 1x1 m dydžio šurfai, kurių bendras plotas 3 m^2 , bei 2 perkasos, kurių plotas 11,5 m^2. Perkasos tirtos iki numatyto projektinio 75 cm gylio. Žvalgymai vykdyti kasant 50 cm pločio griovius rekonstruojamo pastato Karaimų g. 41 pamato apšiltinimui ir žaibosaugos sistemos įrengimui (tyrimų plotas 20,3 m^2) bei 11,5 m ilgio ryšių tinklų trasos atkarpoje, kastoje skvero teritorijoje (7,5 m^2 plotas). Bendras ištirtas plotas 42,5 m^2.

Tyrimų metu kastuose ***šurfuose 1*** sklypo Karaimų g. 41 R kampe ir ***2*** – skvero prie pirmojo tilto į Salos pilį, R kampe 1,1–1,4 m gylyje rastas durpių sluoksnis, susiformavęs ant natūralaus vandeningo žvyro. Virš jo yra 30–85 cm storio apardytas XVI–XVII a. kultūrinis sluoksnis su to laikotarpio buitinės keramikos ir skaldytų gyvulių kaulų fragmentais. Tarp keramikos šukių vyrauja indų su smulkiais horizontaliais grioveliais fragmentai. Šiam laikotarpiui priskirtinas ir pastato pamato, dėto iš didelių akmenų, fragmentas, rastas perkasoje II, kastoje elektros tinklų trasos vietoje. Šis pastatas yra stovėjęs šalia dabartinės Karaimų gatvės trasos. ***Šurfe 3***, kastame sklypo Karaimų g. 41 Š kampe, durpių sluoksnio nerasta. 70–80 cm gylyje susiformavusiame juodos durpingos žemės sluoksnyje rasti keli XV a. pabaigos – XVII a. indų fragmentai. Tikėtina, kad šurfuose rastas kultūrinis sluoksnis susidarė, kai drėgna Galvės ežero pakrantė buvo užpilama buitinėmis šiukšlėmis.

XVIII–XIX a. laikotarpio kultūrinio sluoksnio horizontas teritorijoje neišlikęs arba sunaikintas vėlesnių žemės darbų metu. Pavienių to laikotarpio radinių rasta nedaug. XIX–XX a. pradžioje teritorijos naudojimo etapui galima priskirti kelis radinius (1 pav.) ir tyrimų metu rastus kelis pastatų fragmentus. Tai fragmentas, rastas dabartinio pastato Karaimų g. 41 pamato apšiltinimui kastame ŠR griovyje. Kito pastato fragmentas rastas ryšių tinklų prieduobėje 1, gyvenamojo namo Karaimų g. 43 PR pusėje, ir trečias – šurfe 2, 55 cm gylyje nuo esamo skvero žaliosios dangos paviršiaus.

Sklypuose **Karaimų g. 46 ir 48**, baigiant dar 2011 m. pradėtą įgyvendinti vandentiekio ir buitinės nuotekynės įrengimo Trakų mieste projekto etapą, atlikti žvalgomieji tyrimai bei detalieji archeologiniai tyrimai – sklype **Karaimų g. 44**, numatomos rekonstruoti sodybos vietoje. Tyrimų metu sklype Karaimų g. 48 buvo ištirti trys 1,5x1,5 m dydžio šurfai, kurių bendras plotas 6,75 m^2. Sklype Karaimų g. 46 ištirtos 3 perkasos, kurių bendras plotas 21 m^2. Tokiu būdu visas ištirtas plotas siekia 27,75 m^2. Detaliųjų tyrimų metu sklype Karaimų g. 44 ištirtos 4 perkasos ir 4 šurfai, kurių bendras plotas – 167,5 m^2.

Karaimų gatvės dalis nuo Trakų vaivadų dvaro sodybos iki Geležinio tilto tarp Galvės ir Totoriškių ežerų Trakų miesto istorijos bėgyje buvo nuolat gyvenama. Tačiau duomenų apie nagrinėjamos teritorijos užstatymą iki XIX a. pradžios mažai.

2014 m. vykdytų tyrimų metu nustatyta, kad sklypai Karaimų g. 46–48 pradėjo formuo-

tis XVI–XVII a. I pusėje, kai nuslūgo ežerų vanduo ir žmonės ėmė apgyvendinti teritoriją. Šioje dalyje greičiausiai iki tol buvo protaka tarp dabartinių Galvės ir Totoriškių ežerų. Tyrimų metu 1,2–1,6 m gylyje rastas durpių sluoksnis. ***Šurfe 1***, kastame gyvenamojo namo Karaimų g. 48 ŠV pusėje, 1,3–1,78 m gylyje rasti medinės konstrukcijos fragmentai. Tai dvi spygliuočio medžio 22 cm ir 28 cm pločio, 4,2–4,4 cm storio lentos (2 pav.) nusmailintais ir apdegintais galais, o tarp jų buvo 15 cm skersmens iš 4 šonų nutašytas ir apdegintas rąstas. Medis apdirbtas geležiniais įrankiais. Kokių nors jungiančių detalių nerasta. Viršutinė dalis su XVI–XVII a. pavieniais radiniais, buvusi supiltiniame grunte, sunaikinta ankstesnių že mės darbų metu. Tokia konstrukcija galėjo būti skirta protakos kraštams sutvirtinti arba kokiems nors kitiems tikslams, pvz., susijusiems su žvejyba, dar iki užpilant protaką ar jos dalį.

Tai, kad teritorija imta apgyvendinti XVI–XVII a., patvirtino ir sklype Karaimų g. 46, šalia dabartinės Karaimų gatvės, kastoje perkasoje III rastas supiltinis kultūrinis sluoksnis su tarpsluoksniais ir priemaišomis, kuriame buvo rasta XVI a. keramikos. Trakai tuomet nebuvo tankiai apgyvendintas miestas. Tad archeologinių tyrimų metu randami daugiausia tik XV a. kultūrinio sluoksnio fragmentai arba pavieniai radiniai iš to laikotarpio sunaikinto sluoksnio. Tai galima pasakyti ir apie XV a. datuojamus radinius, rastus nagrinėjamame sklype Karaimų g. 44. Archeologinių tyrimų metu rasti pavieniai buitinės keramikos radiniai – redukcinėje ir oksidacinėje aplinkoje degti molinių indų fragmentai su grūsto akmens priemaišomis, lygiu paviršiumi arba ornamentuoti horizontalių griovelių ar įstrižų įkartėlių ir bangelių ornamentu petelių srityje. Tačiau jie arba yra patekę iš XV a. sunaikinto sluoksnio į XVI a. kultūrinio sluoksnio horizontą, arba tokie indai dar naudoti XVI a. I pusėje. Bet kuriuo atveju nagrinėjama sklypo teritorija neabejotinai buvo gyvenama dar iki XVI a. Archeologinių tyrimų sklype Karaimų g. 44 metu perkasos IV R dalyje rastas *pastato 2* 2,8x2,5 m dydžio fragmentas, kurį galima priskirti ankstyvajam XV a. pabaigos ar XVI a. pradžios teritorijos užstatymo

0 10 cm

1 pav. XIX a. pabaigos – XX a. pradžios dekoratyvinės lėkštės fragmentas iš perkasos I. B. Lisauskaitės nuotr.

Fig. 1. A fragment of a decorative plate from the late 19th – early 20th century that was found in trench I.

0 30 cm

2 pav. Lentos fragmentas šurfe 1 Karaimų g. 48. B. Lisauskaitės nuotr.

Fig. 2. Test pit 1 at Karaimų St. 48, a board fragment.

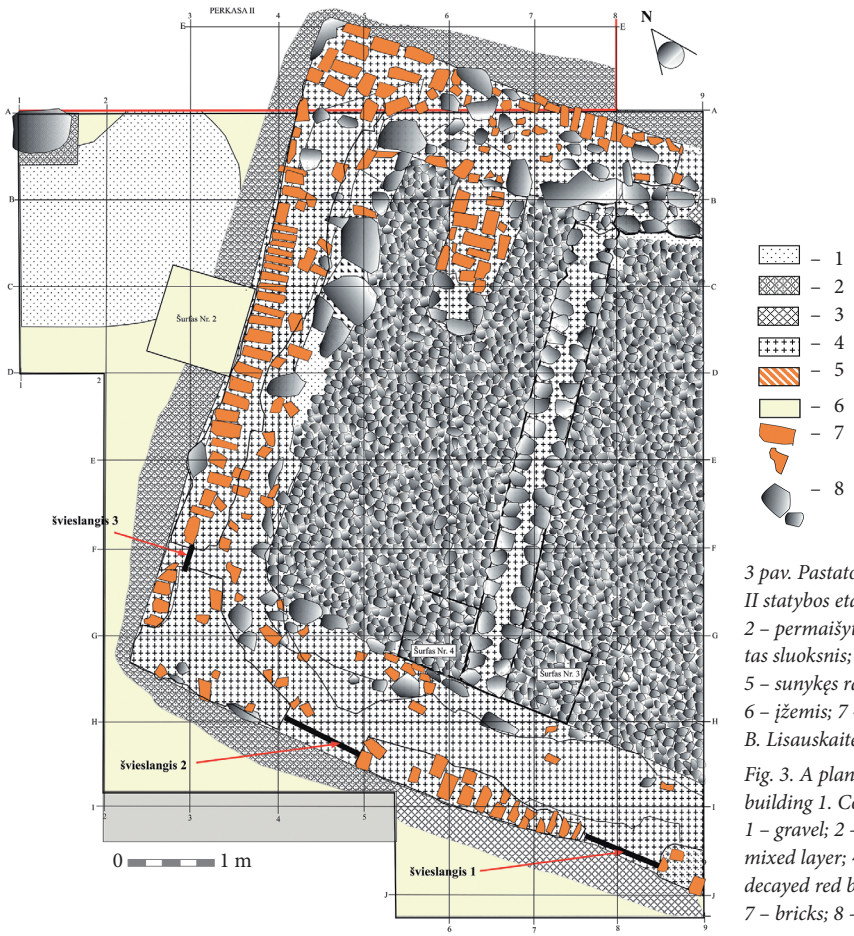

3 pav. Pastato 1 ŠV dalies planas. II statybos etapas: 1 – žvyras; 2 – permaišytas žvyras; 3 – permaišytas sluoksnis; 4 – kalkių skiedinys; 5 – sunykęs raudonų plytų mūras; 6 – įžemis; 7 – plytos; 8 – akmenys. B. Lisauskaitės brėž.

Fig. 3. A plan of the NW part of building 1. Construction stage II: 1 – gravel; 2 – mixed gravel; 3 – a mixed layer; 4 – lime mortar; 5 – a decayed red brick wall; 6 – sterile soil; 7 – bricks; 8 – stones.

etapui. Šiam laikotarpiui greičiausiai priklausė ir pastato PV gale buvusi ūkinė duobė 3, kurioje rasta XV a. keramikos fragmentų. Gali būti, kad to paties laikotarpio yra ir ūkinė duobė 5. Pastato 2 ir ūkinės duobės 5 ŠR dalis patenka po dabartinės Karaimų gatvės PV šaligatviu. Tai leidžia daryti naujas prielaidas dėl dabartinės Karaimų gatvės trasos istoriškumo.

Tyrimų metu perkasose I ir II rasta *pastato 1* ŠV rūsio 8,2x5,3–7,5 m dydžio liekanų, stipriai apardytų XVIII–XX a. II pusėje (3 pav.). Rasto pastato rūsio sienos apačioje dar buvo likę apie 1,2–1,9 m aukščio ir 1,2–1,4 m pločio. Jos mūrytos iš plytų ir akmenų. Mūre akmenų eilės kaitaliotos su plytų eilėmis. Dideli akmenys dėti iš eilės. Jų išlyginimui naudotos skaldytos plytos. Vertikalūs tarpai tarp akmenų kyliuoti pusplytėmis arba pusplytėmis, paguldytomis ant šono (4 pav.). Išorinių sienų vidinėje pusėje tarp didelių akmenų mūryta daugiau raudonų plytų. Plytų dėjimo būdas neaiškus. Jos mūrytos netvarkingai – ilginėmis ir trum-

4 pav. Pastato 1 ŠV sienos fragmentas. B. Lisauskaitės nuotr.

Fig. 4. A fragment of the NW wall of building 1.

posiomis, kai kur išlyginant eiles mūrytos dedant ant šono arba skaldytos. Mūrui naudotos raudonos renesansinės 27x14x6,5 cm dydžio plytos. Kai kurios plytos su išilginėmis arba įstrižomis braukomis. Mūras buvo rištas kalkių skiediniu. Siūlės tarp plytų 2–5 cm storio. Pastato rūsio sienų išorinio paviršiaus, naudojimo metu buvusio virš žemės, mūro siūlės buvo užtrintos kalkių skiediniu. Rūsio PV sienoje buvo du 95 cm pločio šviesliangiai ir vienas šviesliangis patalpos ŠV sienoje.

Tyrimų metu išskirti du pastato statybos etapai. I statybos etape buvo pastatytos pastato išorinės sienos ir 1,2 m atstumu nuo ŠV išorinės sienos išmūryta tarpinė raudonų plytų 7 m

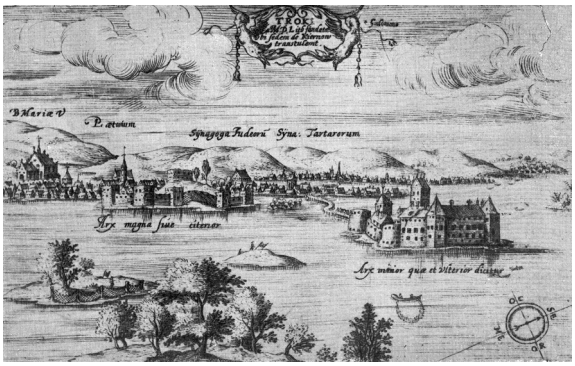

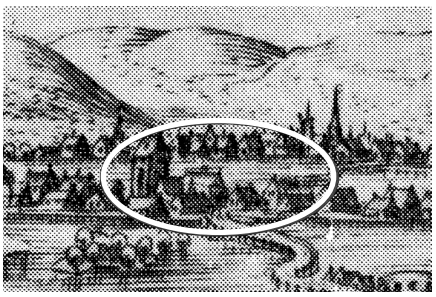

5 pav. T. Makovskio 1600 m. graviūros kopija.

Fig. 5. A copy of the 1600 engraving by T. Makowski.

pločio siena. Siena nebuvo sujungta su išorinėmis sienomis, tik priglausta prie jų. Rūsys buvo išgrįstas akmenimis. II statybos etape didžioji raudonų plytų sienos dalis greičiausiai buvo nugriauta. Paliktas tik apie 1,15 m ilgio jos fragmentas prie rūsio ŠR sienos ir, matyt, ją sutvirtinant fragmento PV gale kalkių skiediniu sumūryti keli akmenys. Nuardytos sienos vieta, kaip ir visa patalpa, supylus apie 40 cm storio žvyro sluoksnį, iš naujo išgrįsta akmenimis. II statybos etape 2,5 m nuo išorinės ŠV sienos buvo pastatyta nauja tarpinė akmenų mūro siena. Pagal radinius, aptiktus pastato 1 aplinkoje, galima spėti, kad ši pastato ŠV dalis arba jos rūsio patalpos buvo susiję su ūkiniais poreikiais (greičiausiai su maisto ruošimu, nes tyrimų metu rasta daug stalo ir maisto gaminimui bei saugojimui skirtų indų fragmentų). Būtent su šia paskirtimi susiję ir bent 2 ūkinės duobės, kuriose rasta ne tik daug gyvulių kaulų, indų duženų, bet ir archeobiologinių medžiagų. Pastatas 1 tikriausiai buvo sunaikintas XVII a. viduryje, kaip ir visas miestas. Likusi pastato rūsio duobė pradėta užpylinėti XVIII a. ir tas procesas tęsėsi iki pat XX a. II pusės.

Galima spėti, kad tyrimų metu rasto pastato rūsio fragmentas priklauso pastatui, pavaizduotam 1600 m. Tomo Makovskio Trakų miesto graviūroje (5 pav.). Jis su greta vaizduojamais panašios architektūros pastatais galėjo sudaryti kompleksą, kuris Trakų istorinių, archeologinių ar urbanistinių tyrimų medžiagoje iki šiol nebuvo žinomas.

Investigations in Karaimų Street

In 2014, an evaluation (three 1x1 m test pits, a total of 3 m^2, and two trial trenches, a total of 11.5 m^2) was conducted at Karaimų St. 41, Trakai. The digging of 0.5 m wide ditches for insulating the foundation of the building under reconstruction at Karaimų St. 41 and installing a lightening protection system (a total of 42.5 m^2) was monitored. A 16th–17th-century cultural layer was found above the peat that lay at a depth of 1.1–1.4 m in the test pit excavated in the square. A late 15th–20th-century cultural layer with contemporaneous finds and development remnants was found on the plot at Karaimų St. 41 (Fig. 1).

During the evaluation in the plots at Karaimų St. 44–48, three test pits (a total of 6.75 m^2) were excavated on the plot at Karaimų St. 48 and three trial trenches (a total of 21 m^2) at Karaimų St. 46. During the excavation, four trenches and four test pits (a total of 167.5 m^2) were excavated on the plot at Karaimų St. 44 (Fig. 2).

A 16th–17th-century fill layer, created when the channel between present-day lakes Galvė and Totoriškės was eliminated (Fig. 5), was found at Karaimų St. 46–48. The remains of wooden constructions, which existed prior to the filling of the channel and do not have a clear purpose now, were discovered in test pit 1 at Karaimų St. 48.

A late 15th–20th-century cultural layer with contemporaneous finds and building remnants was discovered on the plot at Karaimų St. 44 (Figs. 3, 4).